

Єфанова Є. В.,аспірантка кафедри теорії та історії права та держави
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID: 0000-0002-0417-816X

**ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МОРАЛІ
НА ПРАВОВУ ПОВЕДІНКУ ІНДИВІДА ПРИ ВИКОРИСТАННІ ТЕХНОЛОГІЙ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПЕРСПЕКТИВИ І ПРОБЛЕМАТИКА****THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF THE INFLUENCE OF MORALITY
ON THE LEGAL BEHAVIOR OF INDIVIDUALS WHEN USING ARTIFICIAL
INTELLIGENCE TECHNOLOGIES: PROSPECTS AND ISSUES**

У статті розглянуто особливості співвідношення правової поведінки і моральних цінностей при використанні технологій штучного інтелекту. Акцентується увага на спорідненості права і моралі, які визначають порядок формування і функціонування поведінки індивіда. Встановлено, що варіанти використання штучного інтелекту можуть бути різними та можуть мати як позитивні так і негативні нюанси, відповідно і наслідки, які наставатимуть будуть різними. На даний час, законодавче регулювання правовідносин людини і штучного інтелекту є недосконалим в більшості країн світу, в тому числі і в Україні, що пов'язано з неможливістю точного прогнозу тенденцій розвитку штучного інтелекту.

За допомогою штучного інтелекту, індивід може обрати варіант неетичної, такої що порушує моральні принципи і правові норми та, що вкрай небезпечно, навіть дає змогу обрати протиправну на протигагу правовій лінії поведінки. Приділяється увага проблематиці негативного впливу на поведінку індивіда штучного інтелекту та акцентовано, що основні ризики відносно використання штучного інтелекту, які негативно впливають на поведінку індивіда, стосуються застосування правил, спрямованих на захист фундаментальних прав (зокрема захисту персональних даних, конфіденційності та недискримінації), а також нагальній потребі удосконалення питань безпеки та відповідальності. Додатковим підтвердженням проблематики негативного впливу на правову поведінку індивідів і моральні цінності з боку штучного інтелекту є проведення наукові дослідження.

Зроблено висновок про необхідність на законодавчому рівні додаткового закріплення положень, які б дали змогу мінімізувати негативний вплив на поведінку індивіда, при використанні програмного забезпечення на основі штучного інтелекту, зокрема додаткового захисту персональних даних, конфіденційності та недискримінації, а також врахування положень закону Європейського Союзу «Про штучний інтелект».

Результати дослідження можуть бути в подальшому використані, як в наукових розробках і подальшому теоретичному дослідженні проблематики співвідношення правової поведінки і моральних цінностей при використанні технологій штучного інтелекту, так і для вдосконалення нормативно-правової бази, у досліджуваному питанні.

Ключові слова: поведінка, правова поведінка, право, мораль, правові норми, моральні норми, етичні засади, етичні цінності, ШІ, штучний інтелект.

The article examines the peculiarities of the relationship between legal behavior and moral values when using artificial intelligence technologies. It focuses on the similarity between law and morality, which determine the formation and functioning of an individual's behavior. It has been established that there are various ways of using artificial intelligence, which can have both positive and negative nuances and, accordingly, different consequences. Currently, the legislative regulation of legal relations between humans and artificial intelligence is imperfect in most countries of the world, including Ukraine, due to the impossibility of accurately predicting trends in the development of artificial intelligence.

With the help of artificial intelligence, an individual can choose an option that is unethical, violates moral principles and legal norms, and, extremely dangerously, even allows them to choose illegal behavior over legal behavior. Attention is paid to the issue of the negative impact of artificial intelligence on individual behavior, and it is emphasized that the main risks associated with the use of artificial intelligence that negatively affect individual behavior relate to the application of rules aimed at protecting fundamental rights (in particular the protection of personal data, confidentiality and non-discrimination), as well as the urgent need to improve security and accountability issues. Scientific research provides further confirmation of the negative impact of artificial intelligence on the legal behavior of individuals and moral values.

It was concluded that there is a need for additional legislative provisions to minimize the negative impact on individual behavior when using artificial intelligence-based software, in particular additional protection

of personal data, confidentiality and non-discrimination, as well as taking into account the provisions of the European Union's Artificial Intelligence Act.

The results of the study can be used in the future, both in scientific developments and further theoretical research on the relationship between legal behavior and moral values when using artificial intelligence technologies, and for improving the regulatory framework in the area under study.

Key words: *behavior, legal behavior, law, morality, legal norms, moral norms, ethical principles, ethical values, AI, artificial intelligence.*

Постановка проблеми. Реалії сучасного життя, де на постійній основі відбуваються зміни, кожного дні з'являються і модернізуються нові технології, інформаційний потік не завжди вдається контролювати. Вкрай важливо мати чіткі орієнтири, які вдається забезпечити за допомогою моральних цінностей – глибоких переконань, що визначають вектор вчинків індивіда, а також визначають варіант поведінки або в межах правового поля або за його межами. Технології штучного інтелекту (далі – ШІ) дуже швидко розвиваються, які мають безпосередній вплив на правові, моральні, етичні цінності будь-якого суспільства, також впливають на лінію поведінки індивіда. Водночас, єдині підходи до оцінки ризиків, пов'язаних з їх використанням, відсутні, що створює глобальний ризик і проблематику, як для України, так і усього цивілізованого світу. В умовах збройної агресії РФ проти України, яка все з більшою силою в останній рік чинить негативний вплив на усіх українців, досить гостро стоїть актуальність питань співвідношення і вірного трактування добра і зла, а також співвідношення правової поведінки і моральних цінностей при використанні технологій ШІ. В умовах сьогодення, досить актуальним є питання співвідношення і співіснування правової поведінки і технологій ШІ. Окремими, важливими питаннями, для мінімізації негативного впливу на поведінку індивіда, виступають законодавче регулювання особливостей використання програмного забезпечення на основі ШІ, а також додаткове удосконалення безпеки та відповідальності при використанні вказаних технологій.

Мета статті полягає у поглибленому висвітленні питань, пов'язаних з особливостями впливу моралі на правову поведінку індивіда при використанні технологій ШІ.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина як особистість має власну систему моральних цінностей, які виступають своєрідними орієнтирами для її поведінки. Для когось та чи інша цінність є прерогативою під час вибору моделі поведінки у певній ситуації, а хтось вважає її другорядною, не вартою уваги та будує свою поведінку відповідно до інших цінностей. У будь-якому разі наявність системи моральних цінностей, відповідно до якої людина здійснює вчинки та загалом будує свою поведінку, є беззаперечним здобутком особистості, оскільки така система є осмисленою, відформатованою під власні потреби, бажання, активно використовується людиною та свідчить про її прагнення до

роботи над собою з метою самовдосконалення. Саме тому ціннісно-орієнтаційний фактор впливу на вибір людиною моделі поведінки сприяє не лише формуванню поведінки, яка будується на загальнолюдських моральних та правових цінностях, а й слугує поштовхом для розвитку особистості, усвідомлення необхідності постійного оновлення та здобуття нових знань [1, с. 249].

Надзвичайно великий вплив на поведінку будь-якого індивіда, має середовище, в якому виховується дитина, а згодом перебуває доросла людина. Так, людина, яка вихована в душі поваги до закону та держави, визнанні цінності кожної людини, перебуває в колективі людей, які розділяють такі самі моральні та правові цінності, в кінцевому результаті обирає правову лінію поведінки. І, навпаки, відкрите нехтування вимогами правових норм, нівелювання ролі держави та соціуму в житті людини, нігілістичне ставлення до загальнолюдських моральних цінностей формуватиме ознаки протиправної поведінки [2, с. 63].

Моральна або етична регуляція поведінки ґрунтується на суперечливості образі «Я» особистості у ситуації етичного вибору, що виявляється у зіткненні, протиріччі позитивного образу себе, як певної цілісності, та негативного образу власної поведінки. Усунення цього протиріччя за рахунок подолання самим суб'єктом негативних форм своєї поведінки відповідає процесу моральної регуляції [3, с. 42].

Для більш глибокого розуміння сутності правової поведінки, варто визначити питання співвідношення права і моралі. Так, мораль виступає однією з форм суспільної свідомості, яка включає в себе правила поведінки, які визнані суспільством. Мораль націлена на те, щоб приносити благо всьому людству та ґрунтується на парадигмі добра та зла. Спорідненість моралі та права втілюється в етико-правових конструкціях прав людини. Моральні і правові норми мають спільні риси, що підкреслюють їх цінність.

Загальні риси права та моралі, на думку О. Г. Данильян, О. П. Дзьобан, С. І. Максимов виступають: 1) наявність імперативних орієнтирів для поведінки людей, які регулюють норми права та моралі в суспільстві, створюють певний вектор розвитку та ділять поведінку на правильну (правомірну) та неправильну (протиправну); 2) мораль та право виконують регулятивну функцію, яка діє на закріплення суспільних відносин та забезпечення їх розвитку, а також ці суспільні відносини, націлені на те, щоб закріпити певні

норми права та моралі; 3) моральні та правові норми виникають як відображення матеріальних відносин у суспільстві (первина детермінація), а потім ці норми об'єктивуються у діяльності людей, сприймаються моральною і правовою свідомістю (вторинна детермінація) і знову відтворюються у матеріальних та ідеологічних відносинах людей [4, с. 52].

Можемо сказати, що мораль і право мають різні критерії її соціальні виміри: мораль впливає на внутрішні спонукання людини, її совість і почуття обов'язку; право зосереджується на суб'єктивних правах окремих осіб, визначає і юридично забезпечує їхній статус, юридичні можливості, оцінює поведінку індивідів з точки зору правомірного й неправомірного, законного й незаконного. Ці соціальні норми по-різному намагаються соціалізувати особистість, пригнічуючи природну агресивність, стримуючи природні інстинкти і пристрасті, що спонукають людей до діянь, небезпечних та шкідливих для оточуючих і для всього суспільства. Право визначає, підтримує та регулює зовнішній порядок, а мораль формує соціальні якості особистості. Право повинно захищати суспільство від небезпечних діянь осіб, які нехтують правами й інтересами інших людей та суспільства в цілому.

Збройна агресія РФ проти нашої країни ставить перед українцями все нові і нові виклики. Так, в останні роки, досить гостро стоїть питання співвідношення і вірного трактування добра і зла, а також співвідношення правової поведінки і моральних цінностей суспільного буття під час використання технологій ШІ.

І. І. Онишук спробував порівняти право і мораль з ШІ та акцентує увагу на тому, що технології ШІ дуже швидко розвиваються, єдині підходи до оцінки ризиків, пов'язаних з їх використанням, відсутні. Необхідно сформувати міждисциплінарний підхід до вивчення економічних, правових, політичних і соціальних аспектів застосування технологій ШІ. Питання, пов'язані з появою ШІ, мають не стільки правовий, скільки філософський характер, що проявляється у тому, як сконструювати цей інтелект таким чином, щоб жодна група людей не зуміла отримати з його допомогою переваги над іншими людьми, і щоб ШІ не спрямував свою силу проти людства, а навпаки – використовувався на його благо. В даний час, правове регулювання в сфері використання технологій ШІ перебуває лише у процесі його становлення і лише розвивається. Ще зарано говорити про досягнення в практичній реалізації конкретних комплексних заходів, спрямованих на забезпечення поваги до прав людини. Зараз подібного роду заходи приймаються, в основному, в сфері захисту конфіденційності особистих даних [5, с. 50]. Вкрай важливо, вживати належних заходів для забезпечення дотримання моральних і етичних принципів, правових норм, відносно використання

технологій ШІ, які матимуть можливість порушувати права людини.

Варіанти використання ШІ можуть бути різними та можуть мати як позитивні так і негативні нюанси. Відповідно і наслідки, які наставатимуть можуть бути різноплановими. Відносно позитивних проявів використання технологій ШІ, то варто звернути увагу на використанні технологій ШІ у правоохоронній діяльності. Вказане є вкрай актуальним і перспективним питанням. Системи моніторингу соціальних мереж і «темного вебу» дають змогу відстежувати злочинну діяльність, виявляти контент, який має елементи шахрайства, тероризму, реалізацію заборонених товарів та інших злочинних дій [6, с. 506]. В Україні інтеграція технологій ШІ у правоохоронну діяльність відкриває нові можливості. Зокрема, ШІ може сприяти ефективному моніторингу ситуацій в реальному часі, що особливо важливо в умовах складних кримінальних ситуацій та під час кризових подій, таких як воєнний стан. За допомогою ШІ можна швидше виявляти закономірності в поведінці злочинців, передбачати їх подальшу поведінку та підвищувати загальну оперативність правоохоронних органів [7, с. 55].

Стрімкий розвиток технологій ШІ відкриває широкі можливості для його застосування у різних сферах суспільного життя, зокрема у військовій та правовій практиці. В умовах повномасштабної війни, яку РФ веде вже четвертий рік проти нашої країни, ШІ став не лише інструментом оборони, але й загрозою, яка використовується ворогом у гібридній війні. З одного боку, ШІ сприяє покращенню системи розвідки, автоматизації аналізу великих масивів даних, забезпеченню кібербезпеки та швидшому ухваленню рішень у критичних ситуаціях. Він також допомагає виявляти ворожу інформацію в інформаційному просторі та протидіяти дезінформації. Також, ШІ активно застосовується українськими спецслужбами і для воєнних цілей, під час звільнення окупованих територій, де на вказаних територіях виявляються непоодинокі випадки організованих злочинних груп, які досить проблемно виявити звичайній людині. Саме, використання технологій ШІ, дають змогу ефективно і швидко виявити представників вказаних злочинних груп і притягнути їх до відповідальності в порядку визначеному чинним законодавства нашої країни [8]. Журнал «Time» вважає, що окремі можливості ШІ є «секретною зброєю», які є додатковим чинником, який сприяє подоланню сил противника у збройному конфлікті в Україні.

Окремим напрямком використання можливостей ШІ, може бути і автоматизація рутинних процесів, які ШІ зможе швидко і ефективно здійснювати і обробляти великі масиви документів та інформації, знаходити і аналізувати підозрілі фінансові операції, проводити ідентифікацію за біометричними параметрами осіб. Можливості ШІ щодо відеоспостереження та розпізнавання

облич, дають змогу у реальному часі виявити осіб, які знаходяться у розшуку, провести аналіз поведінки осіб під час масового скупчення осіб і визначити можливі загрози безпеці [9, с. 130]. Цінність технологій ШІ прослідковується, також і у можливості виявляти кіберзлочинність, проводити аналіз мережевого трафіку, визначати шкідливі програми, а також попереджувати кібератакам та проводити ідентифікацію злочинних проявів в мережі.

Ні для кого вже не секрет, що використання ШІ і поведінкові прояви індивідів мають перебувати у межах правового поля. Простим прикладом неетичного використання ШІ може бути те, що студенти, при виконанні контрольних робіт та написанні наукових робіт, щоб полегшити собі роботу, використовують ШІ і за його допомогою отримують виконані завдання і написаний нібито власноручно текст роботи. Іншим прикладом, може слугувати, юристи, адвокати або просто учасники судового процесу, які надають до суду підроблені цитати, згенеровані за допомогою програм на базі ШІ. Так, неетична поведінка перших суб'єктів, студентів, зокрема їх академічна доброчесність, може бути легко виявлена, шляхом здійснення навчальним закладом внутрішньої перевірки наданого студентом тексту на наявність плагіату і зокрема використання технології ШІ. Більш цікавішим питанням є позиція суду на поведінку юристів, адвокатів, учасників судового процесу у їх взаємодії з ШІ і їх лінією поведінки.

Для прикладу візьмемо ухвалу Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 08.02.2024 року у справі № 925/200/22. У вказаній ухвалі судом акцентовано увагу на тому, що «учасник використовував технологію ШІ не як засіб сприяння здійсненню належного правосуддя, а навпаки – з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків. Верховний суд вважає таку поведінку учасника справи такою, що суперечить меті права на звернення до суду та апелювання до «позиції» системи ШІ “ChatGPT”, згенерованої нею у відповідях з окремого питання, що вже розглянув суд) є виявом неповаги до суддів Верховного Суду, що не спрямовано на ефективний захист прав, свобод та інтересів позивача від імовірних порушень з боку відповідача» [10].

Аналогічну позицію можна знайти в ухвалі Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 28.05.2025 року у справі № 991/4110/25, в якій міститься посилання на вказану ухвалу Верховного Суду у справі № 925/200/22, де акцентовано увагу на тому, що «надання суду в обґрунтування апеляційної скарги інформації, згенерованої ШІ, а саме програмним продуктом “ChatGPT”, що немає нормативного регулювання та науково доведеного підґрунтя для використання, на противоу висновкам, зробленим слідчим суддею в рішенні, сприймається судом як неповага» [11].

Оцінюючи наведені дві ухвали судової гілки влади, варто сказати, що у вказаних ухвалях судом встановлюються стандарти поведінки та використання наявних технологій у судовій практиці, що мало б сприяти забезпеченню ефективності та об'єктивності розгляду справ. З іншого боку, відповідні ухвали суду, визначають певні обмеження для учасників справи відносно доступу до правосуддя і застосування сучасних технологій, зокрема програм на основі ШІ. Варто брати до уваги потреби у забезпеченні доступу до правосуддя та враховувати особливості балансу між забезпеченням справедливості, етичних і моральних нюансів застосування технологій ШІ.

Окрему увагу слід приділити тому, що розвиток сучасних технологій машинного зчитування несе потенційні ризики, зокрема можливість маніпулювання емоціями, думками та поведінкою громадян. Тому, важливо створювати механізми, які б запобігали таким загрозам, а також вдосконалювати етичні, моральні стандарти та правове регулювання у цій сфері. Відповідно до позиції О. Кармази, застосування ШІ має відповідати міжнародним нормам та принципам, що гарантують справедливе й етичне використання таких технологій у правовій системі [12, с. 299].

Україна не стоїть осторонь усіх наукових прогресивних проявів, які відбуваються в усьому світі. Безспірним є те, що українські технічні працівники, зокрема програмісти визнаються в усьому світі найкращими фахівцями у цій галузі. На підтвердження вказаного, варто сказати, що ще у 2020 році працівники Міністерства цифрової трансформації презентувала мобільний застосунок Дія, який дав змогу полегшити і покращити взаємодію держави з її громадянами, зробивши процеси взаємодії автоматизованими і трансформували їх у електронний формат. А у 2025 році, з використанням технологій ШІ, Міністерство цифрової трансформації презентувало програмний продукт «Дія.AI», який є також першим у світі програмним продуктом, що забезпечує взаємодію держави з громадянами на новому рівні, без фізичного залучення людей, а надає послуги просто в чаті. Водночас, сьогодні невирішеними залишаються питання конфіденційності і забезпечення приватності даних, а також законодавчого врегулювання прозорості використання інструментів ШІ. Так, масовий збір та аналіз персональних даних, які генеруються і обробляються державними і приватними установами може мати вкрай негативні наслідки. Програми із застосуванням ШІ, в процесі обробки великого масиву персональних даних громадян, може викликати порушення їх права на конфіденційність та несанкціонований доступ до їх персональних даних. Іншим випадком, який також викликає занепокоєння, виступають соціальні мережі, які при використанні таргетованої реклами, проводять збір

персональних даних їх користувачів, у переважній більшості, без отримання згоди користувачів, які в подальшому можуть бути предметом зловживань і маніпуляцій [13, с. 19].

Щодо ключових негативних наслідків, які можуть настати при використанні ШІ, то в умовах сьогодення, під час військового стану, то росіяни активно застосовують можливості ШІ, щоб створювати дідфейки, впливати і маніпулювати громадською думкою, а також для здійснення інформаційно-психологічних операцій (ІПСО). Мають місце, непоодинокі випадки створення і розповсюдження фальшивих відеозвернень від імені Президента України, а також інших офіційних посадових осіб. Також, використання ворогом технологій ШІ здійснюється щоб мати можливість проводити у соціальних мережах аналіз поведінки користувачів наших співгромадян. На основі зібраних даних складаються психологічні профілі, що дають змогу застосовувати маніпулятивні матеріали і чинити вплив на певні групи населення. Вказані технології мають змогу здійснювати точковий інформаційний вплив, розпалювати паніку, сприяти деморалізації і дестабілізації українського суспільства.

Беручи до уваги, той факт, що ШІ є джерелом підвищеної небезпеки і загроз, стоїть вкрай нагальна потреба у здійсненні контролю щодо його використанням. 01.08.2024 року у Європейському Союзі набув чинності, вкрай прогресивний і перший у світі нормативно-правовий акт, а саме Закон «Про штучний інтелект». Положення вказаного закону націлені на забезпечення гарантування безпечних умов і дотримання основних прав громадян під час розвитку і використання технологій ШІ. Прогресивними моментами вказаного закону, які варто взяти до уваги і додатково закріпити в Україні на законодавчому рівні, є те, що його положення визначають заборони програмному забезпеченню на основі ШІ проводити: 1) передбачення поведінки користувачів (профайлінг); 2) маніпулювання поведінкою користувачів; 3) контролювати системи, що проводять розпізнавання облич та емоцій користувачів; 4) здійснення прогнозування і використання можливостей ШІ у правоохоронній діяльності [14, с. 152].

З іншого боку, невинуватене розширення застосування ШІ без належного правового регулювання може призвести до загрози несанкціонованого спостереження за громадянами, втручання в особисте життя, чим порушувати їх права та свободи. Насамперед, це стосується збору, зберігання та аналізу персональних даних без належного контролю. Програмні продукти, з використанням технологій ШІ, можуть збирати інформацію про пересування людей, їх контакти, поведінкові моделі, що створює ризик збору персональних і особистих даних осіб, без їх згоди [15, с. 244].

Необхідно сказати, що ускладнення, децентралізація, автономізація технологій ШІ створюють

низку проблем для людини, яка здійснює контроль над такими технологіями: людина, навіть та, що керує системою ШІ, не завжди здатна повністю контролювати всі дії та реакції системи, а тим паче передбачити її поведінку. Подібна ситуація, відповідно, потребує вироблення єдиного підходу до визначення можливої правосуб'єктності, а також юридичної відповідальності ШІ. Ігнорувати дану ситуацію вже не видається можливим, оскільки ШІ реально стає матеріалізованим, володіє здатністю до аналізу і складання поведінкового алгоритму, а, отже, має бути регламентована з позиції права [16, с. 31].

Для уникнення негативного впливу використання штучного, доцільно: 1) на законодавчому рівні визначити чіткі межі його застосування та процедури; 2) встановити відповідальність суб'єктів, які можуть використовувати ШІ у своїй професійній діяльності, за використання ШІ у непередбачених законом випадках; 3) впровадження систем багаторівневого захисту автоматизованих програм, реєстрів та баз даних, які побудовані на основі ШІ. У контексті національної безпеки при впровадженні і використанні ШІ, окрім того, що це має позитивні нюанси його використання, все ж таки потрібно більш ефективно реагувати на його негативний вплив. Варто виявляти і мінімізувати прогалини в українському законодавстві в питаннях розробки і використання програмного забезпечення на основі ШІ, особливо в законах, які регулюють суміжні сфери, наприклад у Законі України «Про захист персональних даних». Такі зміни допоможуть забезпечити належний рівень захисту прав громадян при застосуванні технологій ШІ в умовах сьогодення.

В останні час актуалізувалось проведення різноманітних досліджень у питанні особливостей функціонування ШІ і зокрема їх впливу на поведінку людини. Вкрай актуальним є дослідження, яке було опубліковано у вересні 2025 року у журналі "Nature", що проводилось науковцями Future of Life Institute (FLI) в Берліні Зої Рахван, Нільсом Кебісом та іншими науковцями. Досить невтішні були отримані результати, після проведення дослідження. Так, як зазначає співавторка дослідження, науковиця Зої Рахван «використання штучного інтелекту може спонукати людей вимагати поведінки, на яку вони самі б не наважилися, і яку не стали б очікувати від інших». Інший науковець, Нільс Кебіс, який також приймає участь у дослідженні, зазначає, що «дослідження показує, що люди більш охоче вдаються до неетичної поведінки, коли можуть делегувати її машинам, особливо коли їм не потрібно прямо це говорити» [17].

Варто звернути увагу на результат дослідження, що міститься у щорічному звіті Future of Life Institute (FLI), який опубліковано у британській газеті "The Guardian". Науковці акцентують увагу на тому, що розробники програмного продукту

із використанням ШІ, не мають дієвих і своєчасних планів реагування на потенційні загрози, які можуть пов'язані із створенням систем зі здібностями, порівнянними з людським інтелектом. Також, співзасновник Future of Life Institute та професор Massachusetts Institute of Technology Макс Тегмарк акцентує увагу на небезпеці, яка полягає в тому, що компанії-розробники програмного забезпечення з використанням технологій ШІ, розробляючи надрозумні системи, однак не приділяють належної уваги і не розробляють заходи, які були б націлені на мінімізацію негативних наслідків від використання технологій ШІ. Він сказав: «це як ніби хтось будує гігантську атомну електростанцію в Нью-Йорку, і вона відкриється наступного тижня, але немає жодного плану запобігти її аварії» [18].

Докторка права Марія Рандаццо, яка очолювала дослідження вчених з Charles Darwin University (CDU) зазначає, що має місце факт, який викликає занепокоєння, зокрема встановлено, що штучний інтелект змінив і продовжує змінювати західні правові, моральні, етичні цінності з безпрецедентною швидкістю та такі зміни досить часто носять негативні прояви і негативний вплив, зокрема відбувається руйнування демократичних принципів та відбувається посилення соціальної нерівності [19].

Отримані результати після проведення наукових досліджень, підтверджують небезпеку використання можливостей ШІ, які дають змогу людині, за допомогою ШІ обрати варіант неетичної, такої що порушує моральні принципи і правові норми та, що вкрай небезпечно навіть дають змогу обрати особі протиправну лінію поведінки на протиправу правовій лінії поведінки. Також, небезпечним результатом, який було отримано після проведення дослідження, є те, що людина вимагає нечесної поведінки від системи ШІ, і що системи ШІ виконує прохання та інструкції людини і обирає неетичну, протиправну лінію поведінки, одним із варіантів є вчинення шахрайських дій. Основні ризики, пов'язані з використанням ШІ, стосуються застосування правил, спрямованих на захист фундаментальних прав (зокрема захисту персональних даних, конфіденційності та недискримінації), а також питань безпеки та відповідальності.

Варто сказати, що Україна прогресивно адаптує положення відносно безпечно використання технологій ШІ. Не дивлячись на те, що Міністерство цифрової трансформації України презентувало Білу книгу, у межах трирічної Дорожньої карти щодо регулювання ШІ в Україні, яка передбачає конкретні інструменти для бізнесу щодо використання ШІ. Це є лише

часткове вирішення існуючої проблематики відносно використання ШІ на теренах нашої держави. Додатковими заходами, для мінімізації настання негативних наслідків, зокрема негативного впливу на правову поведінку індивідів та забезпечення етичного і морального, а також відповідального використання новітніх технологій, має бути імплементація положень законодавства ЄС відносно ШІ, включаючи але не обмежуючись, Законом Європейського союзу «Про штучний інтелект».

Висновки. Основною цінністю поведінки будь-якого індивіда є реалізація її у правовій площині, через дотримання норм права і моралі. Вірний орієнтир життєдіяльності людини це її здатність забезпечити правову лінію поведінки за рахунок моральних цінностей.

Варіанти використання ШІ можуть бути різними та можуть мати як позитивні так і негативні нюанси, відповідно і наслідки, які наставатимуть будуть різними. За допомогою ШІ, індивід може обрати варіант неетичної, такої що порушує моральні принципи і правові норми та, що вкрай небезпечно, навіть дає змогу обрати протиправну на протиправу правовій лінії поведінки. Додатковим підтвердженням проблематики негативного впливу на правову поведінку індивіда і її моральні цінності з боку ШІ є проведенні наукові дослідження.

Варто взяти до уваги положення закону Європейського Союзу «Про штучний інтелект», з урахуванням умов сьогодення, реалій українського суспільства, менталітету українців і враховувати надзвичайну загрозу використання ШІ усього людства, яка може проявитися у тому, що ШІ буде мати можливість уникати здійснення контролю зі сторони людини та тим самим буде здатний спричинити катастрофічні події і наслідки не підконтрольні людині. І саме настання таких негативних і небезпечних наслідків, потрібно попередити, оскільки краще уникнути настання негативних наслідків, аніж вчиняти дії на їх усунення. Включаючи, але не обмежуючись, на законодавчому рівні додатково закріпити положення, які б дали змогу забезпечення і додаткового гарантування захисту персональних даних користувачів, конфіденційності та недискримінації, які використовують програмне забезпечення на основі ШІ, зокрема під час взаємодії з інноваційним програмним продуктом Дія AI, який нещодавно став доступним для широкого загалу користувачів. Окремим і не вирішеним питанням, які потребує додаткового вирішення є питання удосконалення безпеки та відповідальності при використанні сучасних надрозумних технологій.

Список використаних джерел:

1. Сировацький В. І. Гносеологічна зумовленість державного примусу як мотивування дотримання правових норм. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 4. Том 2. С. 247–252.

2. Попелюшко Р., Бабич А. Теоретичний аналіз впливу життєвих обставин на прояви агресивної поведінки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Психологічні науки*. 2023. Випуск 21 (66). С. 61–69.
3. Усик Д. Б. Механізми моральної регуляції поведінки особистості. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2023. Випуск 2. С. 40–43.
4. Філософія права: підручник для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобан, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. Харків: Право. 2009. 208 с.
5. Онищук І. І. Правове регулювання технологій штучного інтелекту: теоретико-прикладні та етичні засади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 3. С. 50–57.
6. Храпенко О. О., Меденцев А. М., Сперанський В. О. Цифровізація правоохоронної діяльності: використання штучного інтелекту для боротьби з кіберзлочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 505–508.
7. Гудзь Т. І., Синжерян А. А. Інтеграція технології штучного інтелекту у діяльність національної поліції України: Перспективи та виклики. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 3. С. 53–59.
8. Штучний інтелект може бути ключем до перемоги України у війні – західні експерти. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-shtuchnyy-intelektviyna/32785722.html>
9. Шевчук Т. А., Свистун Я. В. Використання штучного інтелекту у протидії злочинності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2021. № 2 (25). С. 128–134.
10. Ухвала Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 08.02.2024 року у справі № 925/200/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639>
11. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 28.05.2025 року у справі № 991/4110/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127690240>
12. Кармаза О. Переваги та ризики застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві України. *Актуальні питання розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та мирної розбудови* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5 травня 2023 року): ел. збірник. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. 721 с.
13. Калаченкова К. О. Бородата К. В. Захист персональних даних у процесі використання таргетованої реклами. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 17–21.
14. Манжай О. В. Штучний інтелект та кібербезпека: європейський вимір. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : збірник тез круглого столу (14 березня 2025 року) / упор. О. О. Барабаш. Львів : ЛьвДУВС, 2025. 238 с.
15. Белова М., Белов Д. Імплементация штучного интеллекта в досудовое расследование криминальных дел: международный опыт. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 2. С. 448–453.
16. Кобко-Одарій В. С. Правова природа штучного інтелекту: проблема визначення правосуб'єктності та юридичної відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 30–33.
17. Köbis, N., Rahwan, Z., Rilla, R. et al. Delegation to artificial intelligence can increase dishonest behaviour. *Nature*. Vol 646. October 2025. P. 126–134.
18. Max Tegmark. AI firms 'unprepared' for dangers of building human-level systems, report warns. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2025/jul/17/ai-firms-unprepared-for-dangers-of-building-human-level-systems-report-warns>
19. Randazzo M. S., Hill, G. Human dignity in the age of Artificial Intelligence: an overview of legal issues and regulatory regimes. *Australian Journal of Human Rights*. 2024. № 30 (3), P. 386–408.

Дата першого надходження статті до видання: 17.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025